

SOBRE ELS DRETS INDIVIDUALS, COL·LECTIUS I DELS POBLES

Debats de la Fundació Sant Cugat –gener 2012

Domènec Miquel

Si la qüestió del dret fos objectiva i natural, no caldria embrancar-nos en debats. Però el fet és que els “drets” són una construcció intel·lectual per afavorir la convivència dins una comunitat i cada una d’elles ho pot veure d’una forma diferent. En teoria, la formulació dels drets ha de ser prèvia a l’aprovació de les lleis, les quals són les normes establertes per a respectar-los. Tanmateix, aquesta manera de procedir es fa per primera vegada l’any 1789, en el moment de redactar la *Constitució francesa*. Evidentment, es poden cercar precedents des del codi d’Hammurabi (1600 aC), però històricament s’ha parlat més de “deures” que drets. El millor exemple són els 10 manaments bíblics: *no mataràs*, en lloc de *dret a la vida*, etc. Totes les religions dicten normes de conducta que són deures de respecte vers els “drets” dels altres els quals no s’arriben a explicitar. D’altra banda, en el citat codi d’Hammurabi ja apareixen drets vinculats a col·lectius.

Els occidentals, i sobretot els mediterranis, tendim a creure que el nostre pensament és generalitzable a tota l’espècie humana, però hi ha altres grups que ho veuen diferent. Una cosa són les normes de convivència que genèricament anomenem lleis, siguin establertes per consens o imposades des d’una minoria, i una altra la noció que la persona humana té “drets”. La idea d’uns “drets de l’home” no apareix fins la revolució francesa i, curiosament, la seva universalització està unida a l’expansió de l’imperialisme colonial occidental de finals del segle XIX. La “*Declaració universal dels drets humans*” de l’ONU de 1948 és, en bona mesura, la imposició del pensament dels guanyadors de la 2ª Guerra Mundial sobre la resta de la humanitat. I això no vol dir que la declaració no sigui raonable, útil pel desenvolupament de les persones i la millor formulació existent, per ara, sobre la qual els diferents països basin les legislacions respectives. Així i tot, no s’ha considerat llei de dret internacional fins l’any 1976. La Constitució espanyola s’hi basa. Quan a la igualtat de drets entre home i dona ha estat molt controvertida. A Suïssa, el darrer cantó en concedir el sufragi femení ho fa el 1990.

La noció de “drets dels pobles”, que no s’ha de confondre amb els drets col·lectius, encara és més recent, lligada al procés de descolonització d’Àfrica en la segona meitat del segle XX, a desgrat dels antecedents en les declaracions d’independència dels països americans. En concret, l’Organització per la Unitat Africana va proclamar a 1981 la *Carta Africana de Drets Humans i dels Pobles*, ampliada per la declaració de Tunísia de 1993. Si en la primera es parlava de “pobles”, en la segona ja es va parlar de “nacions”. Com és fàcil imaginar, els europeus no ens hem donat per al·ludits i molt menys hem intentat aplicar-nos aquells principis, “propis de països subdesenvolupats”. Tot i així, la caiguda dels règims comunistes de l’Europa de l’Est va provocar la fragmentació d’estats supranacionals, algunes vegades de forma pacífica i altres violenta. Malgrat aquesta realitat, la ONU no ha arribat a formular una “Declaració Universal dels Drets dels Pobles”, a causa de l’oposició d’aquells estats que, encara que ara siguin democràtics i republicans, mantenen el vell centralisme de les monarquies absolutistes del segle XVIII. La noció de “drets dels pobles”, doncs, per ara només és una proposta molt recent i gens consolidada.

Finalment, és cert també, que per raons diverses, com poden ser les economies d’escala, algunes petites nacions han optat per unir-se ne estats més grans, sigui sota fórmules de federació o de confederació, demostrant que la independència no és l’única via.